

Jacek Beutlich

Bezpieczeństwo a postawy wobec własnego narodu : patriotyzm i nacjonalizm

Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa nr 1, 92-95

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jacek BEUTLICH

BEZPIECZEŃSTWO A POSTAWY WOBEC WŁASNEGO NARODU: PATRIOTYZM I NACJONALIZM.

Postawy wobec własnego narodu mogą mieć bardzo pozytywny jak i negatywny wpływ na bezpieczeństwo.

Patriotyzm jest najbardziej pożądaną postawą wobec własnego narodu. Polega on na gorącym umiłowaniu ojczyzny, ale równocześnie szacunku dla innych narodów. Postawa patriotyczna to nie tylko deklaracja, ale obowiązki wobec własnego kraju wynikające z konstytucji i innych ustaw regulujących życie społeczne. Do nich należy zapewnienie bezpieczeństwa i obrony ojczyzny poprzez służbę wojskową lub też w oddziałach obrony cywilnej zarówno w warunkach pokoju czy też wojny lub innego kryzysu. W tym kontekście szczególna rola firm zajmujących się ochroną osób i mienia. Troska o dobro wspólne i stan środowiska naturalnego nie jest tylko powinnością służ mundurowych, ale również każdego obywatela. Patriotą w życiu codziennym wypełnia swoje obowiązki w pracy, przestrzega prawa i regularnie płaci podatki. Stawia on dobro wspólne ponad swoim własnym. Postawa ta wynika z miłości do własnego narodu, jego kultury, tradycji, zwyczajów i obyczajów. Istotną rolę w kształtowaniu postaw patriotycznych odgrywa literatura. Twórcy okresu romantyzmu stawiali na walkę zbrojną w powstaniach narodowych np. Adam Mickiewicz w *Reducie Ordo*. Pozytywiści natomiast namawiali do pracy na rzecz narodu w okresie zaborów np. Bolesław Prus w *Lalce*. Obie te postawy patriotyzmu są godne podziwu i znalazły odbicie w historii narodu polskiego.

W tradycji narodowej najbardziej eksponowane są powstania: kościuszkowskie, listopadowe, styczniowe i warszawskie. Są one niewątpliwie przykładami godnymi najwyższego szacunku. Niestety ich przebieg, sposób dowodzenia i stosunek sił zbrojnych obu stron wskazywał je na pewną klęskę.¹ Mniejszą wagę w historiografii przywiązuje się do jedynego w pełni zwycięskiego powstania listopadowego z lat 1918 do 1919. Mimo, że wybuchło spontanicznie, czas jego rozpoczęcia został właściwie wybrany. Dzięki dowódcom majorowi Stanisławowi Taczakowi, a później generałowi Józefowi Dowborowi Muśnickiemu oddziały powstańcze zostały przekształcone w regularne wojsko wielkopolskie, które odniosło pełne zwycięstwo nad Niemcami.²

Drugi nurt pracy organicznej szczególnie rozwinął się na terenach Wielkiego Księstwa Poznańskiego. Dzięki poświęceniu wszystkich warstw społeczeństwa naszego regionu możliwy był rozwój ekonomiczny konkurujący z zaborcą pruskim, a potem niemieckim. Wybitnymi przedstawicielami pracy u podstaw byli: dr Karol Marcinkowski – twórca pracy organicznej w poznańskim, Hipolit Cegielski – właściciel największej fabryki maszyn rolniczych w zaborze pruskim, Maksymilian Jackowski – patron kółek rolniczych. Patroni Związku Spółdzielni Zarobkowych i Gospodarczych w Wielkim Księstwie Poznańskim i Prusach Zachodnich – księża Augustyn Szamarzewski, a następnie Piotr Wawrzyniak.³

¹ *Kroniki Powstań Polskich 1794 - 1944*. Warszawa 1994 r.

² *Ibidem*, s. 341 - 351

³ J. Topolski: *Wielkopolska poprzez wieki*. Poznań 1973, s. 143 – 169

Na postawę patriotyczną duży wpływ mają postacie wybitnych Polaków – patriotów. Nie wątpliwie na pierwszy plan wysuwa się postać Jana Pawła II największego Polaka w naszej 1000 letniej historii. Osobę Ojca Świętego można rozpatrywać na wielu płaszczyznach. My spójrzmy na Niego jak człowieka miłującego gorąco Polskę i Polaków. Jego pielgrzymki rozbudziły naród polski letargu w jakim znajdował się w okresie Polski Ludowej. W swoich homiliach mówił o nas i za nas. Swoją postawą przyczynił się do bezkrwawej transformacji ustrojowej nie tylko w Polsce ale również w innych krajach byłego obozu socjalistycznego.

Podobną rolę, ale w okresie wcześniejszym odegrał Prymas Tysiąclecia ksiądz kardynał Stefan Wyszyński. Jego postawę i działania najlepiej obrazuje stwierdzenie, że przeprowadził naród polski przez morze czerwone. Jego niezłomna postawa przyczyniła się do łagodzenia konfliktów między społeczeństwem władzami PRL – u.

Ważnym czynnikiem wpływającym na postawy patriotyczne są również zabytki architektury świeckiej i sakralnej. Burzliwa historia Polski zniszczyła bezpowrotnie wiele wspaniałych dzieł architektury. Inne pozostawiła tylko w ruinie, której w pełni nie da się zrekonstruować. Potop szwedzki doprowadził do zniszczenia znacznej części polskich zamków np. Krzyż Topór. W II wojnie światowej uległy zniszczeniu zabytkowe starówki miejskie. Po wojnie dzięki wysiłkowi całego narodu wiele z tych obiektów odbudowano np. starówki Warszawy, Wrocławia, Gdańska, Poznania. Dzięki wykopaliskom archeologicznym udało się odtworzyć, niektóre obiekty z okresu początku osadnictwa na ziemiach polskich np. osadę w Biskupinie, gród na Ostrowiu Lednickim. W dużym stopniu zachowały się obiekty sakralne. Polska w odróżnieniu od państw Europy Zachodniej np. Francji, Niemiec nie słynie z wielkich gotyckich katedr. Mimo to katedry: gnieźnieńska, poznańska lub na Wawelu robią duże wrażenie na zwiedzających. Niepowtarzalny charakter mają natomiast małe kościołki parafialne zwłaszcza o konstrukcji drewnianej. W wielu z nich zarówno architektura wnętrza jak i wyposażenie w środku nie uległo zmianie od wieków. Ze względu na materiał z jakiego powstały są one narażone na pożary. Szczególna rola przypada tu firmom zajmującym się bezpieczeństwem tych obiektów jak i straży pożarnej.

Na postawy patriotyczne wpływ mają też czynniki obiektywne jak piękno ukształtowania terenu i dzika przyroda. Polska ma szeroki dostęp do Bałtyku z pięknymi piaszczystymi plażami, jak i wspaniałe góry występujące w różnych formach i wysokościach np. Góry Świętokrzyskie, Tatry. Między morzem a górami rozciągają się malownicze niziny i wyżyny pokryte dużą ilością lasów i jezior. Mamy wspaniałe parki narodowe np. woliński, wielkopolski, tatrzański. Polska posiada też ściśle rezerwaty jak i liczne pomniki przyrody np. dęby rogalińskie stanowiące największe skupisko lasu dębowego w Europie.

Czynnikami kształtującym postawy patriotyczne w społeczeństwie polskim, a zwłaszcza wśród młodzieży są organizacje. Najważniejszą rolę dla bezpieczeństwa narodowego mają organizacje uczące działania w trudnych warunkach kryzysowych i rozwijające umiejętności i tradycje związane z obronnością kraju np. Związek Harcerstwa RP, Związek Harcerstwa Polskiego, Liga Ochrony Kraju.

Interesujące wiadomości dotyczące patriotyzmu pracowników firm ochrony osób i mienia zawiera praca Mariana Kryłowicza. Na pytanie czy mógłby (mogły by) Pan (i) wesprzeć osobiście poszczególne jednostki sił zbrojnych RP w zakresie

działań kryzysowych? Na to pytanie, aż 90% respondentów odpowiedziało pozytywnie.

Kolejne pytanie brzmiało: Czy byłby (byłaby) Pan (i) skłonny (a) wesprzeć wojsko biorące udział w ratowaniu życia i mienia ludności w sytuacjach kryzysowych bez gratyfikacji? Na to pytanie odpowiedzi pozytywnej udzieliło ponad 80% badanych.

Następne pytanie dotyczyło wystąpienia globalnego zagrożenia Polski i skłonności ankietowanych do poświęcenia swojego życia. Na tak sformułowane pytanie odpowiedziało twierdząca 39% ankietowanych co wobec poświęcenia życie świadczy o ich głębokim patriotyzmie. Pytanie do celowości szkolenia w zakresie wyższych wartości (duchowości człowieka) przyniosło odpowiedź 78% respondentów opowiedziało się za takim szkoleniem.⁴

Świadczy to o dużej świadomości badanej grupy co do konieczności poszerzenia wiedzy o patriotyzmie. Tak wysoki procent pozytywnych odpowiedzi wynika z przekonania, że liczba godzin poświęconych przedmiotom kształtującym postawy patriotyczne jest zbyt mała. Przykładowo obecnie w szkole średniej zawodowej typu technikum uczeń przysposobienia obronnego uczy się tylko w klasie I, historii w klasie I dwie godziny a od II do IV tylko jedną godzinę tygodniowo. Podobnie wygląda sprawa z wiedzą o społeczeństwie którą uczy się na jednej godzinie tygodniowo w klasach III i IV. Przy omawianiu programu nauczania z historii należy podkreślić, że znacznie poszerzono zakres wiedzy z historii powszechnej kosztem dziejów ojczystych. Biorąc pod uwagę przeładowany program nauczania technikum w którym dołączono do tych czasowych przedmiotów ogólnokształcących i zawodowych jeszcze biologię, fizykę i chemię uczeń nie ma zbyt dużych możliwości kształtowania postaw patriotycznych.

Przedstawione powyżej dane dotyczą grupy pracowników firm zajmujących się ochroną osób i mienia. Ich wykształcenie i umiejętności i wykształcenie oraz sprawność fizyczna są wyższe niż przeciętnego obywatela. Można jednak ryzykować stwierdzenie, że pod względem stosunku do patriotyzmu nie różnią się od ogółu społeczeństwa polskiego. nasuwa się wniosek, że Polacy w swojej większości zachowują postaw patriotyczną. Daje to optymistyczne przesłanki co do przyszłości naszego narodu.

Kolejną postawą wobec własnego narodu jest nacjonalizm. Nacjonałiści na pierwszym miejscu stawiają swój naród i jego interesy. Uważają oni, że każdy naród powinien utworzyć własne państwo. Dlatego też są przeciwni istnieniu większych skupisk mniejszości narodowych w swojej ojczyźnie. Nacjonalizm jest różnie oceniany w historiografii. Sprzyja on kształtowaniu się tożsamości narodowej integruje w okresie walki o niepodległość, przyczynia się do obrony suwerenności państwa. Niestety nacjonalizm uznaje wyższość swojego narodu nad innymi i może popierać wojny, prześladowania mniejszości narodowych oraz powodować konflikty narodowościowe w społeczeństwie. Przykładem partii nacjonalistycznej w Polsce był Narodowa Demokracja. Jej działacze już w okresie zaborów położyli wielkie zasługi w walce o niepodległość Polski.⁵ Najwybitniejszym przywódcą tej partii był Roman Dmowski, który obok Jana Ignacego Paderewskiego reprezentował interesy Polski na Konferencji Pokojowej w Paryżu po zakończeniu I wojny

⁴ M. Kryłowicz: *Wspieranie jednostek sił zbrojnych przez firmy ochrony osób i mienia w sytuacjach kryzysowych*. Warszawa 2009 s. 113 -178

⁵ W. Roszkowski: *Historia Polski 1914 – 1991*. Warszawa 1992, s. 12

światowej.⁶ Również po odzyskaniu niepodległości praca działaczy narodowych nad umocnieniem polskości dobrze służyła naszej ojczyźnie. Niestety partia ta z dużą niechęcią odnosiła się do mniejszości narodowych, które w dużej liczbie były reprezentowane w drugiej Rzeczypospolitej. Program narodowej demokracji zakładał polonizację ludności ukraińskiej i białoruskiej oraz emigrację Niemców i Żydów. W ten sposób chciano zrealizować idee państwa narodowego. Szczególnie wrogą postawę endecy prezentowali wobec narodu żydowskiego. Mając duży wpływ w środowisku studenckim przyczyniali się do bojkotu studentów żydowskich na uczelniach. Dochodziło do bicia ich i obrażania. Pikietowano sklepy żydowskie pod hasłem „każdy kupuje u swego”. Nastroje antysemickie wzrosły szczególnie w okresie wielkiego kryzysu gospodarczego. Faktem który szczególnie zaciążył na opinii Narodowej Demokracji było wywołanie nacjonalistycznych nastrojów po wyborze pierwszego prezydenta RP Gabriela Narutowicza. Skończyło się to zabójstwem głowy państwa co nie zdążyło się dotąd w historii Polski. W czasie II wojny światowej nurt nacjonalistyczny reprezentowały oddziały partyzanckie walcząc zarówno z okupantem hitlerowskim i radzieckim. Za tę postawę żołnierze NSZ byli szczególnie represjonowani przez władze komunistyczne. Obecnie partie nacjonalistyczne w Polsce nie cieszą się popularnością. Stanowią one margines życia politycznego i nie są reprezentowane w Sejmie.

Innym przykładem działalności nacjonalistycznej na ziemiach polskich w okresie II RP była Organizacja Ukraińskich Nacjonalistów wymierzona przeciwko Polsce i Polakom. Członkowie OUN dokonywali zamachów na Polaków jak i na ich mienie. Najsłynniejszym zamachem było zabójstwo ministra spraw zewnętrznych Bronisława Pierackiego. Gdzie działania OUN wspierane były przez wywiad niemiecki. Siły porządkowe policja i wojsko polskie prowadziły akcje pacyfikacyjne mające na celu likwidację konspiracji ukraińskiej.

W czasie II wojny światowej nacjonaści ukraińscy współpracowali z hitlerowcami, a potem utworzyli Ukraińską Powstańczą Armię która sławiła się mordowaniem bezbronnej ludności polskiej na dawnych kresach II RP. Po wojnie działalność UPA doprowadziła do przeprowadzenia akcji „Wisła” przez Ludowe Wojsko Polskie, przesiedliło Ukraińców na ziemie zachodnie i północne kraju.⁷

Podsumowując obie postawy wobec narodu należy stwierdzić, że najlepsza jest postawa patriotyczna. Pozwala ona dbać o interesy własnego narodu i układać stosunki z innymi nacjami w duchu przyjaźni współpracy i braterstwa. Współcześnie jak wynika to z badań większość Polaków wybrała postawę patriotyczną i mimo trudnej historii star się aby Polska miała jak najlepsze stosunki ze swoimi sąsiadami.

⁶ Ibidem, s. 24

⁷ A. Albert: *Najnowsza historia Polski*. s. 219